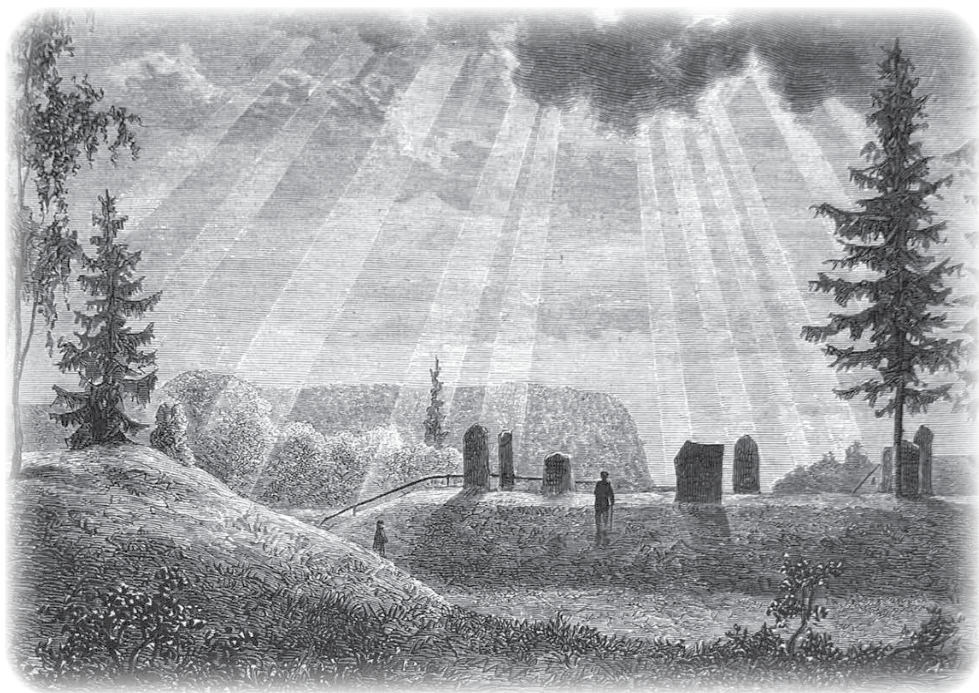

HÄSTEVADS STENAR

1873

Hästevads stenar
– Återutgivning
av text från 1873

av Claes Johan Ljungström
Redaktör: Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-071-4

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

En av Sveriges märkligaste platser ligger vid de mäktiga stupen vid Halleberg.

I den här e-boken får du läsa om domarringen Hästevads stenar och platsen som pekats ut som verklighetens Valhall.

När den här texten skrevs på 1870-talet så hade man precis förstört stora delar av fornlämningen Hästevads stenar utanför Vänersborg.

Här låg tidigare ett stort gravfält som fick ge plats för den nya och moderna järnvägen. Kvar finns en spännande domarring på en liten hög, bara några meter från de ännu använda tågspåren.

Det här är en av Sveriges mest mystiska forntida platser. Gamla myter och legender berättar om ättestupor och en damm där offren ska ha tvättats.

I den här e-boken får du läsa mer om den här platsen och dess legender. Mest spännande är att området pekats ut som förebilden till den fornnordiska mytologins Valhall.

Skildring av Hästevads stenar

Den här texten publicerades ursprungligen år 1873 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Ättestupan och 'Hästevads stenar' vid Halleberg". Författare till texten är Claës Joh. Ljungström (1819–1882).

Nästan hvarje lärobok i svenska historien har det påståendet, att man icke vet när Sverige började bebyggas. Om den saken lär man väl också komma att få förblifva i okunnighet. Visserligen visa oss mångahanda arkeologiska förhållanden, att det är långt före den kristna tidräkningen som här funnos både folk och kultur, men huru långt före denna det så var, lär icke kunna uppsåras. Dock spåras olika folkstammar, som genom tiderna framgått öfver vårt land; och efter de minnen, hvilka de lemnat, indelar fornforskaren tiden, hvarunder Sverige haft befolkning, i trenne åldrar: *stenåldern, bronsåldern, jernåldern*, hvilka likväl icke obetydligt inga i hvarandra, så att något bestämdt afslutande af den ena och börjande af den andra svårligen kan utsättas. Jemförelsen mellan fynden och begravningsplatserna från dessa åldrar hos oss samt dylika från och i andra länder kan till god del, och skall än vidare, i den mån den arkeologiska antropologien utvecklas, gifva vid handen hvilka folk, som

här haft sina bopålar, men det noggranna bestämmandet af tiden för deras vistande här möter åtminstone ännu rätt stora svårigheter.

Talrika minnesmärken – i mängd och i egenskap olika i olika landskap – af framfarna släkten finnas, och allt flera komma årligen i dagen, och kännetecken visa sig efter folk såväl med olika kultur, som af olika ras.

Den ras, hvilken af Sveriges befolkning äfven synes hafva varit den äldsta såsom ock stått på lägsta kulturgraden, har man kallat stenålderns folk. Dess vapen och verktyg voro endast af sten, såsom flinta, der det på denna var tillgång, eller andra hårda stenarter.

Kom så *bronsålderns* folk, som äfven begagnade sten till vapen m. m., men ock kände den af koppar och tenn sammansatta metallen, som nämnes brons, hvaraf svärd och spjut, prydnader och husgerådsting o. s. v. förfärdigades.

Denna period efterföljdes af *jernåldern*, då jernet blef känt och begagnadt.

Hufvudsakligast under sednare bronsålderstiden och förra delen af jernåldersperioden var det som liken brändes och askan samlades i en ler-urna eller annat kärl eller emellan några mindre stens kifvor samt sattes i en hög, hvilken deröfver uppkastades. Omkring eller på högen restes understundom en rundel af stenar (minnesstenar, vårdstenar) och denna rundel nämnes ofta med namnet »Domarring».

Sådana högar, vanligast kallade *Ättehögar*, firmas talrikast i södra och mellersta Sveriges landskaper; och af de landskap, som hysa de flesta, är *Westergötland* ett.

Der, och synnerligast i slättlandsdelarne samt närmast intill och i trakterna af de så kallade öfvergångs-formationsbergen såsom

Hunne- och Halleberg, Kinnekulle, Billingen, Olle- och Mösseberg m. fl., men äfvenväl i närheten af de större, vare sig stillastående eller flytande vattnen, till och med in i skogs- och bergsbygderna, finner man dessa begravningsplatser, stundom i hög vid hög till fyratio- och femtiotal, på samma gång i samma nejd det finnes grafvar från den egentliga stenåldern.

Hela Westergötland är sålunda en af urminnes tid befolkad bygd.

Vissa delar hafva dock haft både tidigare och talrikare inbyggare.

Sådana delar äro, enligt hvad förut är antydt, de, hvilka ligga närmast vattnen, såsom vid Göta elf, vid Wenern, vid de öfriga strömdragen, – minst vid Wettern. Vattnen voro vägarne, utefter hvilka folken drogo fram. Stränderna blefvo sålunda först befolkade. – Sådana delar äro också nejderna invid de höga bergen, der, såsom ännu i dag, ängderna voro fagrast och behagligast, äfvensom, så snart jord började odlas, man fann att jordmånen var bördigast.

Häraf skälet till de på sådana ställen talrika fornlemningarne af grafkamrar, hällegrafvar, kummel, ättehögar, minnesstenar, domareringar och slutligen runstenar.

Att i trakten af Trollhättan, detta af ålder i och vid Göta elf bekanta ställe, skola finnas åtskilliga sådana fornlemningar faller sig sålunda helt naturligt. De träffas också talrika i den nejden. Vid Tunhems prestgård äro ättehögar och stensättningar nära intill foten af Hunneberg, vid egendomen Nygård, äfven i bergets närhet, och vid Forstena-släktens gamla stamgård äro flera ättehögar.

Den vackraste stensättningen i orten är dock den, som finnes vid foten af Halleberg belägen utmed så väl allmänna landsvägen som jernvägen emellan Wenersborg och Herrljunga, och hvilken vanligen kallas *Hästevads stenar*, hvilket namn är taget efter den närbelä-

na gården *Hästevadet*.

Denna stensättning, som finnes på en öfver den omgifvande marken föga upphöjd samt till toppen utjemnad ättehög, som likväl nu mera synes högre, än den i verkligheten varit, derigenom att den blifvit kringgräfd för erhållande af grus vid Uddevalla-Wenersborg-Herrljunga-jernvägens framdragande härstädes, är alldeles rund och har en diameter af *trettio* alnar. Dess omkrets är sålunda *nittio* alnar, och stenarne, åtta till antalet, stå lika långt, nämligen något öfver *tolf* alnar ifrån hvarandra. Dessa stenar äro synbarligen tagna från det närbelägna Halleberg, ty de bestå af samma materia, som bergets öfre och mäktigaste lager, nämligen *trapp*.

Den sydligaste stenen, hvilken står så nära jernvägen, hvilken här har en djup »skärning», att en undermurning måst göras på det kullens sida med stenen icke måtte utfalla på vägen, är fem och en half fot hög, och följer man sedan stensättningen härifrån rättsols, befinnas de öfrige hafva den resp. höjden af åtta, sex, sju, sex, sex, åtta, sju fot. Den nordostliga stenen är en sju fot bred och slät häll, ofvanifrån och nedigenom itu, men sammansatt med fyra jernkrampor, af hvilka de tre nedre bortkommit genom sådana, som icke förmått skilja mellan mitt och ditt.

Å denna stenhäll är inhuggen en inskription, som vittnar om fornforskningens ståndpunkt och aktningen för våra fornminnen för mer än hundra år sedan. Skriften, må, för att aflägga detta vittnesbörd, här anföras. Den lyder:

UPPÅ KONUNG
ADOLPH FREDRIKS
OCH DROTTNING
LOVISA ULRICAS
BEFALLNING NÄR DE DEN 8 AUGUSTI 1754
BESÅGO DETTA STÄLLET
BLEF DENNE DÅ KULLFALLNE STE
NEN UPPREST AF LÄNETS
HÖFDINGE GREF
ADOLPH MÖRNER.

Någon annan inskrift har ingen af dessa stenar, för såvidt man icke gifver akt på en mängd i mossan på dem ritade namnteckningar.

Trettio alnar öster om denna med minnesstenar planterade hög är en annan äfven af trettio alnars diameter. Denna är dock i toppen illa tilltygad, endera af skattgräfvare eller – kanske af jernvägsarbetare.

Norr och nordost härifrån, på ungefär ett hundra alnars närmaste afstånd, resa sig de lodräta klippväggarne af Halleberg, och här är, enligt sägen, *Hallebergs Ättestupa*.

Dock må nämnas, att lika höga branter finnas på flera ställen af berget, såsom synes, ehvad man färdas på lands- eller jernvägen, hvilka gå nästan parallelt med hvarandra genom den dalgång, som här är emellan Hunne- och Halleberg, och hvilken synbarligen i urtiden uppkommit derigenom, att vid någon jordrevolution Halleberg remnat af ifrån Hunneberg.

Den ifrågavarande ättestupan, »Hälleklint» kallad, är nära nittio alnar hög från bergraset derunder till öfversta kanten. Sjelfva ber-

graset, hvori de utför ättestupan sig fordomdags nedkastande ofelbart måste hafva blifvit krossade emot de hvassa och kantiga stenarne, har en höjd lodrätt taget af omkring tjugu alnar.

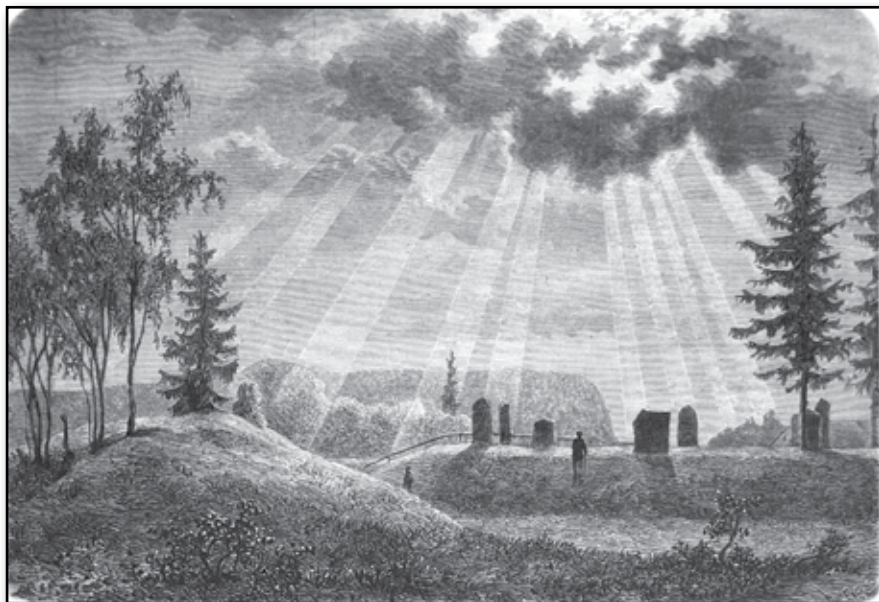
Nedanföör ättestupan är uti rak linie emellan denna och ättehögarne en liten oval dam af fyratio alnars längd och tjugu alnars bredd, som bär namnet *Odens dam* och som nästan aldrig uttorkar. Sägnen är att här tvåddes liken efter dem, som sökande Wallhall gåfvo sig utföör ättestupan.

Utsigten redan från ättehögarne, men ännu mera från ättestupans klint, helst åt sydvest utöfver Karteneds och Sandgärdets egenomar dels framåt Nygård utmed Hunnebergs branter, dels öfver slätten åt Rånnum och Göta elf samt Trollhättan, på hvars vestra sida skogbeklädda bergkammar te sig, är hänföörande för den, som har ett för det sköna i skapelsen öppet sinne.

Klipp-parti i Hallebergs Ättestupa.

(Teckning af C. S. Hallbeck.)

"Hästevads Stenar" vid Halleberg.

(Teckning af C. S. Hallbeck.)

Viktiga ord och personer

Adolf Fredrik.

[1710–1771] Svensk kung från 1751 till sin död 1771. Blev vald till svensk kung under en period av stormiga politiska strider i Sverige. Under hans tid minskade kungens makt och efter ett misslyckat kuppförsök 1756 minskades makten ytterligare.

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Hallbeck, Carl Svante.

[1826–1897] Svensk illustratör från Göteborg som startade Ny Illustrerad Tidning. Flyttade till USA på 1860-talet som tecknare för Svenska Familj-Journalen. Var framför allt specialiserad på avbildningar av städer samt historiska byggnader och platser.

Ljungström, Claes Johan.

[1819–1882] Svensk präst och arkeolog. Arbetade under större delen av sitt liv som präst i olika delar av Västergötland. Var en av grundarna av Västergötlands fornminnesförening och kämpade

ivrigt för att skydda och bevara landskapets fornlämningar.

Lovisa Ulrika.

[1720–1782] Svensk drottning under åren 1751–1771 under äktenskapet med kung Adolf Fredrik. Lovisa Ulrika var dotter till den preussiske kungen Fredrik Vilhelm I. Hon försökte år 1751 genomföra en statskupp som skulle ge mer makt åt kungen.

Mörner, Adolf.

[1705–1766] Svensk greve, jurist, landshövding och krigsråd. Tjänstgjorde som landshövding i bland annat Stockholms län, Älvsborgs län och Nerikes och Värmlands län.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott«"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"
- "Solgudens yxa och Tors hammare"

Arkeologi

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)